

Postizborna konferencija
„Opći izbori 2022. godine – izazovi i naučene lekcije“
Sarajevo, 15. – 16. juni 2023. godine

Koncept

Opći izbori 2022. godine u Bosni i Hercegovini su održani 02.10.2022. godine. Centralna izborna komisija BiH dana, 02.11.2022. godine donijela Odluku o potvrđivanju rezultata Općih izbora u Bosni i Hercegovini 2022. godine koja je objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 73/22 od 02.11.2022. godine.

Kako bi se analizirali svi aspekti izbornog procesa, i diskutiralo o trenutnim izazovima i budućim koracima za unapređenje izbornog procesa, Centralna izborna komisija BiH, uz finansijsku podršku Misije OSCE u Bosni i Hercegovini i Vijeća Evrope, a uz logističku podršku Udruženja izbornih zvaničnika u Bosni i Hercegovini (UIZBiH) organizira postizbornu konferenciju na kojoj svi izborni učesnici mogu razmijeniti svoja mišljenja i iskustva.

Pozadina i fokus

Pozadina: Fokus postizborne konferencije Centralne izborne komisije BiH jest analiza kako smo organizirali i proveli Opće izbore u Bosni i Hercegovini u 2022. godini, predstavljanje Edicije „Izborna pravo u praksi – Opći izbori 2022.“ koja obuhvata Izvještaj o radu Glavnog centra za brojanje, Analizu nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2022. - direktni izbori, Praksu Suda BiH po izjavljenim žalbama na odluke CIK BiH, Izvještaj o radu glavne kontrole izbornih rezultata i priprema i provođenje izbora od strane izbornih komisija osnovnih izbornih jedinica.

1. U 2022. godini Centralna izborna komisija BiH BiH se tokom pripreme i provedbe Općih izbora 2022. godine suočila sa brojnim izazovima, počevši od osiguranja finansijskih sredstava i neblagovremenog usvajanje budžeta za provođenje Općih izbora 2022. godine, nedostatka osoblja i nedostatnih tehničko-tehnoloških kapaciteta u pogledu opreme i nedostatka sredstava za nabavku neophodne opreme i angažman vanjskih suradnika. Svi zahtjevi i obrazloženja koja su upućivana relevantnim institucijama Bosne i Hercegovine nisu rezultirala blagovremenim i dovoljnim sredstvima za organizaciju i provođenje svih izbornih operacija sve dok u junu 2022. godine Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu nije donio Odluku o odobravanju raspodjele sredstava na ime pokrića rashoda vezanih za Opće izbore u Bosni i Hercegovini 2022. godine, Odluku kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine i Odluku kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o financiranju institucija Bosne i Hercegovine. Ovim odlukama se automatski i kontinuirano rješava pitanje finansiranja svih narednih izbora u Bosni i Hercegovini u situaciji kada je na snazi privremeno finansiranje.

Pored spomenutih izazova ozbiljan problem sa kojim smo bili suočeni su bile lažne vijesti i dezinformacije koje su imale za cilj zbunjivanje javnosti i stvaranje nepovjerenja u profesionalnost, stručnost i rad Centralne izborne komisije BiH.

Diskusija o identifikovanim izazovima sa svim relevantnim stakeholderima bi trebala rezultirati definisanjem preporuka za dalje unaprijeđenja izbornog zakonodavstva, uvođenjem digitalnih tehnologija u izborni proces kao i pojednostavljene izbornih procedura.

2. Kako bi široj javnosti i svim zainteresiranim stakeholderima omogućila dostupnost najrelevantnijih informacija vezanih za Opće izbore 2022. godine Centralna izborna komisija je odlučila da u okviru edicije „Izborno pravo u praksi - Opći izbori 2022.“ na sistematičan i sveobuhvatan način obradi sljedeće tematske cjeline: Izvještaj o radu Glavnog centra za brojanje, Nevažeći glasački listići, Praksa Suda BiH po izjavljenim žalbama na odluke Centralne izborne komisije BiH, Izvještaj o radu glavne kontrole izbornih rezultata i priprema i provođenje izbora od strane izbornih komisija osnovnih izbornih jedinica.
 - 2.1. Pravilnikom o organizaciji rada i utvrđivanja rezultata glasanja u Glavnom centru za brojanje za Opće izbore 2022. godine utvrđene su nadležnosti Glavnog centra, za brojanje. Članom 3. navedenog Pravilnika propisano je da Glavni centar za brojanje vrši prijem, pripremu, verifikaciju i prebrojavanje sljedećih kategorija glasačkih paketa: brojanje glasačkih listića i utvrđivanje rezultata glasanja nepotvrđenih-kovetiranih glasačkih listića, glasačkih listića za glasanje u odsustvu, glasačkih listića za glasanje putem mobilnog tima, glasačkih listića za glasanje poštom, glasačkih listića za glasanje u diplomatsko-konzularnom predstavništvu BiH i glasačkih listića za glasanje putem posebnog mobilnog tima, ponovno brojanje po nalogu Centralne izborne komisije BiH i postupanje po odlukama/zaključcima Centralne izborne komisije BiH.

Glavni centar za brojanje je bio smješten u objektu “ZOI 84“ d. o. o. OC “Zetra“ u Sarajevu, i u njegovom je radu, osim zaposlenika Sekretarijata Centralne izborne komisije BiH, učestvovalo 474 vanjska saradnika raspoređenih u tri smjene.

U Glavnom centru za brojanje prebrojano je ukupno 60.978 glasačkih paketa sljedećih kategorija: 41.341 glasački paket birača koji su glasali putem pošte, 4.377 glasačkih paketa birača koji su glasali u diplomatsko-konzularnim predstavništvima BiH, 2.163 glasačka paketa birača koji su glasali u odsutnosti, 761 glasački paket birača koji su glasali nepotvrđenim glasačkim listićem i 12.336 glasačkih paketa birača koji su glasali putem mobilnog tima.

Ponovno brojanje glasačkih listića vršeno je za 2.608 biračkih mjesta po različitim nivoima vlasti i to do utvrđivanja rezultata izbora, a na osnovu sedam (7) naredbi Centralne izborne komisije BiH izvršeno je kontrolno brojanje i pravilno utvrđivanje rezultata izbora na 2.458 biračkih mjesta, a nakon utvrđivanja rezultata izbora, na

osnovu šest (6) naredbi Centralne izborne komisije BiH izvršeno je ponovno brojanje na 150 biračkih mjesta.

Za nadgledanje rada Glavnog centra za brojanje akreditirano je 1.055 posmatrača (136 posmatrača političkih subjekata, 40 posmatrača udruženja građana i 879 posmatrača međunarodnih organizacija i institucija).

Glavni centar za brojanje nije primio niti jedan prigovor na svoj rad.

- 2.2. Osnovna karakteristika svih do sada provedenih izbora u Bosni i Hercegovini je veći broj nevažećih glasačkih listića u odnosu na procijenjeni izborni standard od 3 do 4%¹. Ukupan broj obrađenih glasačkih listića za Opće izbore 2022. godine iznosi 6.914.784 od čega je važećih 6.429.415 glasačkih listića ili 93%, a nevažećih glasačkih listića je 485.369 ili 7%. Nevažećih neoznačenih (praznih) glasačkih listića je bilo 264.782 ili 3,8%, a nevažećih glasačkih listića prema ostalim kriterijima je bilo 220.587. ili 3,2%.

„U želji da najširi auditorij u Bosni i Hercegovini stekne uvid u problematiku koja je dosta neistražena u Bosni i Hercegovini i da doprinos istraživanju fenomena nevažećih glasačkih listića tj. pokušaj odgovora na pitanje zašto glasači u glasačku kutiju ubacuju nepopunjene (prazne) glasačke listiće i/ili listiće koji su nepropisno označeni ili namjerno učinjeni nevažećim zbog čega neće biti brojani niti će uticati na konačne rezultate izbora, Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je pripremila publikaciju „Analiza nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2022. godine“. Ovo specijalno izdanje smo fokusirali na nevažeće glasačke listiće i prezentirali u okviru edicije „Izorno pravo u praksi - Opći izbori 2022. godine“. Vrlo često se, od strane političkih subjekata koji izgube izbore, u javnom prostoru pojavljuju dezinformacije i poluistine u vezi sa nevažećim glasačkim listićima što se može tumačiti kao vrsta argumentacije za loš rezultat tih aktera u izbornom procesu. Stoga se nadamo da će ova publikacija dati doprinos demistifikaciji ovog dijela izbornog procesa u Bosni i Hercegovini i biti doprinos za potpunije razumijevanje ove problematike.“²

- 2.3. U svim fazama izbornih aktivnosti koje je poduzela Centralna izborna komisija BiH s ciljem pripreme i održavanja Općih izbora, učesnici u izbornom procesu su podnosili prigovore i žalbe i druga pravna sredstva propisana Izbornim zakonom BiH za zaštitu izbornih prava.

Na osnovu odredbi Izbornog zakona BiH, zaštitu izbornog prava osiguravaju izborne komisije (općinske/gradske izborne komisije, Izborna komisija Brčko distrikta BiH i Centralna izborna komisija BiH) i Apelacioni odjel Suda BiH. Svi prigovori podnose se u pisanoj formi na obrascu koji propiše Centralna izborna komisija BiH. Izborna

¹“Acceptable” number/proportion of invalid votes, The Electoral Knowledge Network ACE, <https://aceproject.org/electoral-advice/archive/questions/replies/864793780>

² Joldić, J. (2023). *Analiza nevažećih glasačkih listića*. (Edicija Izorno pravo u praksi – opći izbori 2022. godine) Sarajevo: Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, str. 9.

komisija u svojoj općini/gradu/distriktu ima prvostepenu nadležnost za odlučivanje o svim pitanjima koja nisu eksplicitno dodijeljena Centralnoj izbornoj komisiji BiH i Apelacionom odjelu Suda BiH. Centralna izborna komisija BiH ima drugostepenu nadležnost za odlučivanje o uložnim žalbama na odluke svih izbornih komisija.

Centralna izborna komisija BiH ima i prvostepenu nadležnost za odlučivanje po prigovorima uložnim zbog povrede pravila izbornog procesa, izbornih prava, povrede pravila Poglavlja 16. Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, učinjene od političkog subjekta. Apelacioni odjel Suda BiH nadležan je rješavati po žalbama na odluke Centralne izborne komisije BiH. Žalbe se podnose Apelacionom odjelu Suda BiH u roku od dva dana od dana prijema odluke Centralne izborne komisije BiH. Žalba se podnosi putem Centralne izborne komisije BiH, a Apelacioni odjel Suda BiH dužan je donijeti odluku po žalbi u roku od tri dana od dana prijema žalbe.

Tokom 2022. godine Apelacionom odjeljenju Suda BiH ukupno je izjavljeno 503 žalbi od kojih je Sud BiH 410 žalbe odbio kao neosnovane; 21 odbacio kao neblagovremenu; 43 odbacio kao nedopuštene; 21 žalbu uvažio; 4 žalbe djelimično uvažio; utvrđena su dva (2) odustanka od žalbe; te jednu (1) žalbu je Centralna izborna komisija BiH riješila kroz odluku o izmjeni Odluke o utvrđivanju rezultata Općih izbora 2022. godine, a jedan (1) zahtjev za poništenje naredbe Sud je odbio kao neosnovan.

Najveći broj žalbi izjavljenih Sudu BiH se odnosio na registraciju birača za glasanje izvan Bosne i Hercegovine (294) zatim, imenovanje članova općinskih gradskih izbornih komisija (30); lažno predstavljanje (28); imovinske kartone (23); posredne izbore (17); kršenje Zakona o finansiranju političkih stranaka (16); izbornu šutnju (13); kampanju u medijima (11) i tako dalje.

Žalbe koje je Apelacioni odjel Suda BiH uvažio odnose se na: lažno predstavljanje (7); posredne izbore (4); korištenje javnih sredstava i resursa (2); govor mržnje (1); imenovanje članova općinskih/gradskih izbornih komisija (2); imovinske kartone izabраних званичника (1) i pravo korištenja naziva političke stranke u izborne svrhe (1).

- 2.4. Poslove objedinjavanja i kontrole izbornih rezultata u Glavnom centru za brojanje vrši glavni kontrolor, zamjenik glavnog kontrolora i kontrolori za obradu, unos i potvrdu rezultata, koje imenuje Centralna izborna komisija BiH posebnom odlukom, dok kontrolu rezultata sa redovnih biračkih mjesta vrše kontrolori izbornih rezultata koje imenuje izborna komisija osnove izborne jedinice. Svi ovi kontrolori direktno su odgovorni Centralnoj izbornoj komisiji BiH, odnosno izbornoj komisiji osnovne izborne jedinice.³

Jedan od najvažnijih zadataka kontrolora izbornih rezultata Centralne izborne komisije BiH je upućivanje prijedloga Centralnoj izbornoj komisiji BiH za ponovno brojanje glasačkih listića sa redovnih biračkih mjesta u Glavnom centru za brojanje ako su uočene velike nepravilnosti i nekonzistentnost u evidentiranju podataka na

³ Priručnik za rad kontrolora izbornih rezultata, 2022. Centralna izborna komisija BiH, str.9

obrascima za zbirne rezultate, posebno ako takve nepravilnosti mogu utjecati na rezultate izbora. Isto tako, kontrolori izbornih rezultata Centralne izborne komisije BiH analiziraju i daju prijedloge Centralnoj izbornoj komisiji BiH za ponovno brojanje glasačkih listića sa redovnih biračkih mjesta u Glavnom centru za brojanje na osnovu zahtjeva dostavljenih u skladu sa članom 5.30 Izbornog zakona BiH, nakon utvrđivanja izbornih rezultata.⁴

Posljednja faza u ovom dijelu izbornog procesa je objava detaljne statistike rezultata izbora sa svakog biračkog mjesta i osnovne izborne jedinice u cjelini za koju se daju objedinjeni zbirni rezultati. Taj proces, kao dio nadležnosti i odgovornosti izborne administracije, nije moguće kvalitetno uraditi bez kvalitetnog, zakonitog i nepristrasnog rada kontrolora izbornih rezultata⁵.

- 2.5. Zbog neizvršavanja zakonskih obaveza biračkih odbora sa skoro 16% redovnih biračkih mjesta, Centralna izborna komisija BiH je bila spriječena da javnosti u Bosni i Hercegovini u roku od 24 sata nakon zatvaranja biračkih mjesta prezentira izborne rezultate sa skoro 1.000 redovnih biračkih mjesta za pojedine organe vlasti za koje su izbori provedeni. Zbog njihovog nerada veliki je teret pao na općinske/gradske izborne komisije u BiH.

U skladu sa član 5.27 Izbornog zakona BiH nakon što od biračkih odbora dobije svu dokumentaciju i materijale za izbore, općinska izborna komisija utvrđuje objedinjene zbirne rezultate glasanja provedenog na teritoriji te općine za organe na svim nivoima vlasti za koje su provedeni izbori i o tome sastavlja zapisnik, koji se podnosi Centralnoj izbornoj komisiji BiH u roku od 24 sata nakon zatvaranja biračkih mjesta. Pravilnikom o provedbi izbora je propisano ukoliko općinska/gradska izborna komisija nije u mogućnosti pravilno utvrditi rezultate za pojedina biračka mjesta i nivo vlasti da podnosi zahtjev Centralnoj izbornoj komisiji BiH za otvaranje vreća i brojanje glasova. Ali je rok da se i ta aktivnost okonča trećeg dana od izbora do 19 sati. I taj rok nije ispoštovan jer je bilo i previše biračkih mjesta za koje nije bilo moguće utvrditi izborne rezultate.

Birački odbori su pogrešno pakovali izborni materijal, pogrešno popunjavali obrasce u kojima npr. kandidat ima više glasova od njegove političke stranke, ili ukupan broj važećih glasačkih listića nije isti kao ukupan broj važećih glasova koje su ukupno osvojili politički subjekti i druge matematičke nelogičnosti.

Poseban izazov je predstavljalo imenovanje članova biračkih odbora i njihovih zamjenika. Pored toga što politički subjekti nisu općinskim /gradskim izbornim komisijama dostavili dovoljan broj prijedloge za članove biračkih odbora i njihove zamjenike, na obuku organiziranu od strane izbornih povjerenstava nije se odazvalo 2.286 članova biračkih odbora i 2.793 zamjenika članova biračkih odbora. Nakon provedene obuke od članstva u biračkim odborima odustalo je 1.359 članova biračkih odbora i 660 zamjenika članova biračkih odbora. Na dan Općih izbora 02.10.2022. godine, na biračkom mjestu se nisu odazvala 282 člana biračkog odbora.⁶

⁴ *Ibid.*, str. 44

⁵ *Ibid.*, str. 10

⁶ Prema podacima dostavljenim iz općinskih/gradskih izbornih komisija.

Diskusija o identifikovanim izazovima omogućit će sveobuhvatno sagledavanje situacije u kojoj funkcionišu OIK/GIK i definisanje preporuka i mjera za otklanjanje problema koji su se pojavili tokom izbornog procesa 2022. godine.

Ciljevi Postizborne konferencije „Opći izbori 2022. godine – izazovi i naučene lekcije“
Pružiti priliku svim relevantnim sugovornicima izborne administracije za ocjenu njihovog rada tokom Općih izbora koji su održani u oktobru 2022. godine.

Domaćin konferencije: Centralna izborna komisija BiH uz finansijsku podršku Misije OSCE-a u BiH i Vijeća Evrope

Vrijeme održavanja konferencije: 15. – 16. juna 2023. godine u Sarajevu, Bosna i Hercegovina.

Lokacija održavanja konferencije: Hotel „Holiday“, ul. Zmaja od Bosne 4, Sarajevo
Tel.:+387 (0)33 288 200; 288 300; Email: reception@hotelholiday.ba web stranica <https://www.hoteleuropegroup.ba/ba/holiday>

Učesnici: Konferencija će okupiti oko 200 učesnika predstavnika općinskih/gradskih izbornih komisija, predstavnike Parlamentarne skupštine BiH, izborne stručnjake iz zemlje i inozemstva, uključujući predstavnike Misije OSCE BiH, OSCE/ODIHR-a, Vijeća Evrope, Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope, Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope, Delegacije Evropske unije u BiH, ureda Visokoga predstavnika u BiH (OHR), Međunarodne fondacije za izborne sustave (IFES), nevladinoga sektora u Bosni i Hercegovini i medija.

Način održavanja konferencije

Lično prisustvo – oko 200 učesnika bi bilo prisutno na mjestu održavanja konferencije.

Format konferencije: Prezentacija /video prezentacija i diskusija; Rad u radnim grupama

Plenarne sesije:

Četvrtak, 15.06.2023. godine

1. “Kako smo organizirali i proveli Opće izbore u Bosni i Hercegovini 2022. godine”
2. Predstavljanje edicije „Izborna pravo u praksi – Opći izbori 2022.“
 1. Izvještaj o radu Glavnog centra za brojanje
 2. Analiza nevažećih glasačkih listića –Opći izbori 2022. - direktni izbori –
 3. Praksa Suda BiH po izjavljenim žalbama na odluke CIK BiH
 4. Izvještaj o radu Glavne kontrole izbornih rezultata

5. Priprema i provođenje izbora od strane izbornih komisija osnovnih izbornih jedinica

REZIME komentara, diskusija i prijedloga zaključaka

Petak, 16.06.2023. godine

1. a) **Nalazi monitoringa Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini u pogledu odgovora krivičnogpravnog sistema na slučajeve izborne prevare u vezi s Općim izborima u BiH u 2022. godini**

b) **Preporuke sa održanih radionica za tužitelje i ovlaštena službena lica policijskih agencija u BiH pod nazivom „Efikasne istrage i procesuiranje krivičnih djela koja ugrožavaju ispravnost i integritet izbora“**
 2. **Prezentacija preporuka Završnog izvještaja ODIHR-ove izborne posmatračke misije za Opće izbore 2022. godine u BiH**
 3. **Prezentacija zaključaka Izvještaja o posmatranju kantonalnih izbora u Bosni i Hercegovini (2. oktobar 2022.) posmatračke misije Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope**
 4. **Prezentacija preporuka Izvještaja o posmatranju Općih izbora u Bosni i Hercegovini (2. oktobra 2022.) posmatračke misije Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope**
 5. **Rad u grupama**

Radna grupa 1: Prijedlozi za izmjene izbornog zakonodavstva
Radna grupa 2: Prijedlozi za usvajanje paketa integriteta izbornog procesa (uvođenje novih tehnologija u izborni proces)
Radna grupa 3: Rješavanje izbornih sporova - prijedlozi za unapređenje
 6. **Formulisanje zaključaka konferencije u radnim grupama**
 7. **Diskusija i usvajanje zaključaka konferencije**
- Ceremonija uručenja priznanja**

Tehnologija: Power point prezentacije, Zoom prezentacija

Datum i vrijeme:

15. 06. 2023. godine od 14.30 – 18.15 sati.

16. 06. 2023. godine od 09.00 – 14.30 sati.